Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 7 2 5 2 1 1 2

JESENSKI ROK

SOCIOLOGIJA

Izpitna pola 2

Četrtek, 30. avgust 2007 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli so štirje tematski sklopi (štiri strukturirana vprašanja), od katerih si izberite **DVA**. Odgovarjajte le na vprašanja v okviru DVEH izbranih tem.

Odgovore vpisujte v prostore, ki so za to predvideni, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pred njimi jasno označite naslov tematskega sklopa, ki ste si ga izbrali, in številko vprašanja, na katero odgovarjate (npr. Metode, vprašanje št. 1). Pišite čitljivo. Nečitljive rešitve in nejasni popravki se točkujejo z nič (0) točkami.

Število točk, ki jih lahko dobite, je navedeno ob vprašanjih v izpitni poli.

Vsako nalogo skrbno preberite in premislite.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 1 prazno.

© RIC 2007

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

PRAZNA STRAN

Obrnite list.

1. METODOLOGIJA SOCIOLOŠKEGA RAZISKOVANJA

Vir A

Drugače kakor zdrav razum si sociologija najprej prizadeva upoštevati stroga pravila odgovornega govora … Znanstveniki poudarjajo, da odgovorni govor zagotavlja veljavnost in zanesljivost znanja, ki ga ustvarjajo.

(Bauman, Z. (2001): Thinking sociologically, Blackwell, Oxford, str. 8)

Vir B

Smiselno je pričakovati razlike glede ocenjevanja pomembnosti posameznih meril pripadnosti 'slovenski naciji' predvsem med tistimi: a) ki se opredeljujejo kot Slovenci, in tistimi: b) ki se opredeljujejo kot pripadniki drugih narodov z območja nekdanje Jugoslavije.

(Hafner–Fink, M. (2004): Državljanstvo, (nacionalna) identiteta in odnos do tujcev. V: Malnar, B., Bernik I. (ur.): S Slovenkami in Slovenci na štiri oči, FDV, Ljubljana, str. 61)

Vprašanja:

1. Zahteva po upoštevanju pravil odgovornega govora (vir A) je bolj ali manj enaka zahtevi po objektivnosti sociološkega znanja. Pojasnite zahteve, ki jih vsebuje načelo objektivnosti v sociologiji.

   (3 točke)

2. Na kaj mislijo znanstveniki, ko trdijo, da so njihova spoznanja veljavna?

   (2 točki)

3. Pojasnite razliko med zanesljivostjo in veljavnostjo spoznanj.

   (2,5 točke)

4. Navedite še eno od načel znanstvenega spoznanja.

   (1 točka)

5. Za katero stopnjo (fazo) raziskovalnega dela je značilen stavek, ki je naveden v viru B?

   (1 točka)

6. Opredelite to fazo raziskovalnega dela in njen pomen.

   (2 točki)

7. Po smiselnem zaporedju navedite glavne stopnje raziskovalnega dela.

   (3 točke)

8. Pojasnite pojem metodološki pluralizem in navedite primer.

   (3 točke)

2. DRUŽBENA STRUKTURA

Vir A

Razkroj mladine v različne socialne in generacijske podskupine, kulturne in življenjske stile preprosto onemogoča celostno skupinsko nastopanje mladih in homogenizacijo večjih skupin mladih ob skupnih izkušnjah, idejah, vrednotah ali simbolnem aparatu. Mladinske kulture in vrstniške skupine niso več oporne točke v odraščanju mladih ljudi, nadomeščajo jih druge socialne povezave, ki so praviloma neobčutljive na starost in generacijske razlike.

(Nastran Ule, M. in dr. (1996): Predah za študentsko mladino, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, str. 58)

Vir B

Njeni člani (člani družine, op. a.) nastopajo v njej primarno kot posamezniki in šele sekundarno kot nosilci določenih družbenih vlog. V tem smislu je družina kraj neposredne intimne solidarnosti, v kateri se zadovoljujejo primarne potrebe njenih članov.

(Ule, M: (1993): Psihologija vsakdanjega življenja, ZPS, Ljubljana, str. 172)

Tradicionalna jedrna družina je sicer poudarjala osebno odgovornost staršev, predvsem matere, za vzgojo otrok. Toda v povezavi z učinkovitimi metodami nadzora rojstev je nastal normativni kompleks odgovornega starševstva, ki je zavezujoč za oba starša. Gre za to, da se par odloča, da bo imel otroke le tedaj, ko bo zares lahko dobro poskrbel zanje. Sedanja nizka stopnja rodnosti je institucionalno teorijsko gledano rezultat učinkovanja normativnega kompleksa odgovornega starševstva.

(Ule, M. in Kuhar, M. (2003): Mladi, družina, starševstvo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 56–57)

Vir C

Radikalna kritika šoli sicer tako ali tako odreka emancipatorni učinek, češ da šola samo reproducira že obstoječe družbene razlike, da so razlike v državno priznani izobrazbi neposreden odsev različnih možnosti izobraževanja, ki so odvisne od razreda, spola, rase, narodnosti.

(Mencin Čeplak, M. in dr. (2000): Socialna ranljivost mladih, Aristej, Maribor, str. 123)

Vprašanja

1. Opredelite pojem družbene skupine.

(1 točka)

2. Navedite in kratko pojasnite dva dejavnika notranje kohezivnosti v družbenih skupinah. Pomagajte si z virom A.

(3 točke)

3. Utemeljite sociološko razvrstitev družine med primarne skupine in med družbene institucije. Pomagate si lahko z virom B.

(4 točke)

4. Šola je po navedbah vira C družbena institucija. Katere pomembne družbene funkcije opravlja, da ji je mogoče pripisati institucionalno naravo? Navedite in kratko pojasnite dve.

(2 točki)

5. Opredelite totalne organizacije in navedite dva konkretna primera teh organizacij.

(2,5 točke)

6. Opredelite družbene skupine, ki so za posameznika/posameznico referenčne.

(1 točka)

7. Navedite dva primera referenčnih skupin in njuno vlogo v življenju posameznika/posameznice utemeljite.

(4 točke)

3. DRUŽBENA MOČ IN OBLAST

Vir A

Legitimna moč lahko temelji tudi na sprejeti in priznani usposobljenosti. Najbrž je velika verjetnost, da se boste podredili navodilom in ukazom nekoga, za katerega verjamete, da mu/ji njegovo/njeno znanje daje pravico povedati, kaj je najboljše za vas. Zdravnik ali zdravnica, ki reče pacientu: »Nehajte kaditi ali pa boste prej kakor v enem letu umrli!«, seveda ne grozi, da ga bo ubil/a, niti se ne sklicuje na kakšno pacientovo moralno obveznost, da se podredi. Z izjavo preprosto pove: »Tukaj sem jaz izvedenec. Usposobljen/a sem, da ugotovim vzroke bolezni. Za to imam ustrezna potrdila. Torej sem usposobljen/a, da povem, kaj morate storiti, da boste bolj zdravi.«

(Newman, D. M. (1997): Sociology. Exploring the Architecture of Everyday Life, Pine Forge press, Thousand Oaks, California, str. 340)

Vir B

Če sledimo Maxu Webru, z državo na splošno pojmujemo zgodovinsko določeno obliko organizacije moči ali zgradbe oblasti, katere značilnost je, da ima zakonit monopol nad sredstvi prisile eno samo telo, to pa je prav država.

(Matteucci, N. (1999): Država, FDV, Ljubljana, str. 87)

Vir C

Pluralizem je teorija, ki naj bi pojasnjevala naravo in porazdelitev moči v zahodnih demokracijah. Klasični pluralizem je bila prvotna oblika, ki jo je ta pogled privzel, vendar je bila močno kritizirana.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 514)

Vprašanja:

1. Opredelite pojma družbena moč in legitimnost moči.
(3 točke)

2. Kateri tip legitimne moči po Webru prepoznate v viru A?
Kratko pojasnite dve njegovi značilnosti.
(3 točke)

3. V kakšnem smislu je pojem države uporabljen v viru B? Kratko pojasnite.
(2 točki)

4. Katere funkcije moderne države izpostavlja funkcionalizem? Predstavite dve.
(2 točki)

5. Kratko predstavite vlogo države z vidika konfliktnih teorij.
(1,5 točke)

6. Razložite temeljni značilnosti demokratične države.
(2 točki)

7. Kratko razložite, kako pluralizem pojasnjuje »naravo in porazdelitev moči v zahodnih demokracijah«. (Vir C)
(2 točki)

8. Navedite in pojasnite eno od kritik pluralizma.
(2 točki)

4. DELO IN PROSTI ČAS

Vir A

Preučevanje dela kot vrednote v osemdesetih in devetdesetih pokaže na zanimiv preobrat v pomenu dela za Slovence. Medtem ko so v osemdesetih letih videli v delu predvsem sredstvo za zadovoljevanje socialnih potreb, vidijo v devetdesetih letih v njem sredstvo za svojo varnost.

(Svetlik, I. (2004): Vrednote v organizacijah. V: Malnar, B. in Bernik, I.: S Slovenkami in Slovenci na štiri oči, FDV-IDV, Ljubljana, str. 328)

Vir B

Ob koncu decembra je bilo na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljenih 92.575 brezposelnih oseb. V primerjavi z novembrom se je brezposelnost zmanjšala za 1,4 odstotka, glede na december 2004 pa je bilo brezposelnih več za 2,0 odstotka. V letu 2005 je bilo v povprečju na Zavodu prijavljenih 91.889 brezposelnih oseb, to je za 1,0 odstotka manj kakor v letu 2004.

(http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/2005/1205.htm, 9. 2. 2005)

Vir C

Slovensko sodniško društvo ima pomisleke glede rešitve, da bi o izplačilu dela sodnikove plače za dodatno delovno uspešnost odločal le predsednik sodišča. Da bi bila izplačila objektiven izraz dela sodnika, bi morali izključiti ali vsaj omejiti vpliv subjektivnega obravnavanja posameznega sodnika.

(Vukelić, M. (2006): Za več dela več plačila, Delo, 6. februar, št. 30, str. 2)

Vprašanja:

1. Opredelite in kratko pojasnite instrumentalni odnos do dela.
   Pomagate si lahko z virom A.

   (2 točki)

2. Kratko pojasnite tri značilnosti nevtralnega odnosa med delom in prostim časom (vzorec nevtralnosti).

   (3 točke)

3. Navedite način ugotavljanja brezposelnosti, ki je predstavljen v viru B.

   (1 točka)

4. Kako se še ugotavlja – poleg načina, ki je predstavljen v viru B – število brezposelnih? Navedite ta način in ga kratko pojasnite.

   (2 točki)

5. Glede na vzroke brezposelnosti je mogoče razlikovati tri vrste/tipe brezposelnosti. Poimenujte te tipe in kratko predstavite značilnosti enega od njih.

   (2,5 točke)

6. Poklice, kakor je pravniški (vir C), imamo v sociologiji praviloma za profesije. Navedite tri značilnosti, po katerih se profesije razlikujejo od drugih poklicev.

   (3 točke)

7. Navedite dve profesiji, ki sta tako kakor pravniki dobro organizirani in družbeno vplivni.

   (1 točka)

8. Nekateri sociologi trdijo, da profesionalna združenja skrbijo predvsem za to, da njihovi člani korektno opravljajo svoje delo, drugi pa kritizirajo združenja, ker naj bi branila predvsem sebične interese svojih članov. Na katere argumente se opirajo sociologi, ki kritizirajo vlogo profesionalnih združenj?

   (3 točke)